

Motto: *O! Ce vii rămân morții, atunci când
Nu-i uităm și le cinstim memoria.*

Cercetarea florei, dintr-un masiv păduros sau dintr-o regiune anume, solicită din partea cercetătorului o muncă asiduă, pasiune și dăruire de sine până la sacrificiul suprem.

Din prestigioasa galerie a botaniștilor și a inginerilor silvici care și-au adus o contribuție la depistarea, semnalarea, determinarea și descrierea unor arbori forestieri și plante rare, relice sau endemite pe teritoriul Maramureșului și propunerea lor spre a fi ocrotite, amintim câteva nume: G. Baumgartner, care la începutul secolului al XIX-lea (1816) face prima sinteză floristică a Transilvaniei, operă monumentală în care descrie rarități floristice din munții Rodnei, peste 240 de specii de plante. Botaniști renumiți ca Th. Kotschy (1852), F. Herbich (1859), M.Fuss (1866) și alții vor descrie specii rare din munții Rodnei ca *Rhododendron myrtifolium*, *Drobakotschyi*, *Festuca flaccida*. Flora din Pietrosul a fost studiată și de botaniștii F. Hezslinszky (1868) și L. Wagner (1876).

Botanistul transilvănean F. Porcius (1878), publică o lucrare a munților Rodnei și a Pietosului, care numără peste 800 de specii noi cum sunt: *Centaurea carpatica*, *Heracleum carpaticum*. Unele cum sunt *Festuca porcii*, *Saussurea porci Deg.* sunt dedicate ca omagiu lui F. Porcius.

La sfârșitul secolului al XIX-lea polonezul H. Zapalovez (1889) descrie peste 1013 specii endemice carpatice iar în secolul al XX-lea F. Pax (1898-1908-1919) publică studii asupra unor specii endemice din munții Rodeni.

Cercetări în zonă mai fac : I. Prodan, (1913), Al. Borza (1929), E. I. Nyárády (1933), A.COMAN (1938-1939-1940-1941-1946,1971), I. Rezmeriță (1973), Tr. Ștefureac (1952), N. Boșcaiu, N. Botaniuc, N. Toniuc, V. Șoran, I. Puia, I. Moldovan, Gh. Coldea (1985, 1990), E. Olos (1982), I. Béres, Gh. Pânzaru, V. Mareș, I. Nădișan și alții.

Dintre toți cei amintiți o contribuție deosebită în depistarea, semnalarea și descrierea florei din Maramureș, o are pasionatul și neobositul inginer silvic și topograf ARTUR COMAN. Și pentru că la 15 aprilie 2006, s-au împlinit 125 de ani de la venirea sa pe lume, în continuare mă voi referi numai asupra acestei personalități marcante.

Om de o vastă cultură, de o rară modestie, cu idei progresiste, democratice, inginerul A. Coman a fost printre primii cercetători ai florei din Maramureș, fiind mereu legat de natură și pădure, el a activat peste 5 decenii în silvicultură, cadastru, și

cercetări botanice, devenind cel mai renumit botanist al Maramureșului.

1. Date biografice și activitatea sa.

S-a născut pe meleagurile maramureșene, în localitatea Borșa, la 15 aprilie 1881. Provine dintr-o familie de nobili maramureșeni, fiind primul din cei 8 copii veniți pe lume.

Școala primară o începe în localitatea în localitatea Botiza, județul Maramureș, apoi o continuă la Sighet, unde își însușește limba germană. Fiind un elev eminent, este trimis să urmeze cursurile liceului luteran german din Iglo (Cehoslovacia) pe care îl absolvă în anul 1899. După terminarea cursurilor secundare, se înscrie la Școala Superioară pentru ingineri minieri și silvici din Schemnitz - Cehoslovacia iar în 1904, obține diploma de inginer silvic și topograf.

Datorită excelenței sale pregătiri profesionale, în 1904 este angajat ca inginer stagiar la un ocol silvic de stat, iar în 1908 i se oferă postul de asistent la Școala Superioară din Schemnit, la catedra de geo-botanică. Aici lucrează până în anul 1912, unde, alături de renumiți botaniști precum L. Fekete, și T. Blatny, desfășoară o susținută activitate științifică.

Ca o încununare a activității pe plan științific, își aduce contribuția la elaborarea monumentalei lucrări, „Importanța silviculturală a arborilor și vegetației forestiere și răspândirea ei pe teritoriul statului maghiar” semnată de L. Fekete și T. Blatny.

În perioada 1916-1919 a fost înrolat în armata austro-ungară ca inginer-sublocotenent, timp în care a fost detașat la fabrica de cherestea din Bocicoiu Mare, județul Maramureș, pentru preluări de materiale lemnoase pentru armată.

În primul război mondial îl găsim în Italia, ca militar în grad de căpitan. După război, A. Coman refuză oferta de a reveni în funcția de asistent și, la vârsta de 38 de ani, în 1919, se reîntoarce pe meleagurile natale. Este numit șef de ocol silvic la Vișeu de Sus, aparținător de Direcția Silvică Sighet. Lucrează la acest ocol până în 1924, când își dă demisia și devine liber profesionist.

În această perioadă lungă, de 21 de ani, activează ca inginer cadastral în vechiul județ Maramureș și Cehoslovacia, efectuând lucrări de segregări, comasări, proporționarea averilor posesorilor și expertize, aducându-și, în același timp, o importantă contribuție la definitivarea reformei agrare din 1922 și la amenajarea pădurilor din zona Maramureșului.

La vârsta de 64 de ani, se reîntoarce din nou în silvicultură și în 1945 este din nou Șeful Ocolului Silvic Vișeu, și apoi a Ocolului Valea Izei, cu sediul în Dragomirești. În toată această perioadă cutreieră pădurile și munții pentru studierea florei Maramureșului.

În anul 1952 este numit șeful serviciului Cadastral al Raionului Vișeu de Sus, funcție pe care a deținut-o până în anul 1959, an în care, la vârsta de 78 de ani, se pensionează.

Artur Coman a fost un mare patriot, căci el s-a numărat printre delegații maramureșeni care au participat la Marea Adunare de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918.

În anul 1936 donează suma de 5.288 lei pentru construirea palatului societății „Progresul silvic” din București, cu condiția de a fi considerat membru pe viață al societății și de a i se trimite „Revista pădurilor” fără să plătească cotizația de membru și costul revistei, donație ce i-a fost acceptată în 14 noiembrie 1936, revista la care va deveni colaborator.

2. Opera scrisă a lui A.Coman

Rămâne interesant faptul că, deși era membru al societății „Progresul Silvic” și primea lunar „Revista Pădurilor”, el nu a publicat nimic până la vârsta de 56 de ani.

În anul 1937, apare prima sa lucrare în domeniul istoriografiei, intitulată „Documente maramureșene” tipărită la Vișeu de Sus la Tipografia Horvitz (91 p). Din lucrare rezultă legăturile maramureșenilor cu o serie de centre culturale din Transilvania sau cu Asociația culturală „Astra”. Din 1938, devine colaborator al „Revistei Pădurilor” unde scrie o serie de articole printre care: „Câteva plante interesante din Maramureș” (Revista Pădurilor, nr. 3, București, 1938); „Floarea reginei în Maramureș” (Revista pădurilor nr. 10, București, 1938); „Contribuții la flora Maramureșului” (Revista Pădurilor, nr. 10/ 1938, nr. 5/1939, nr. 2, 8,9/1940, nr. 1/1941); „Ribes rubrum, o specie nouă pentru flora țării” (Revista Pădurilor, nr. 10, București, 1939), „Contribuții la cunoașterea florei Muntelui Farcău”, (Revista Pădurilor, nr. 12, București, 1939); „Plante cu flori albe în mod excepțional”, (Revista Pădurilor, nr. 3, București, 1940); „Date geobotanice despre salicaceele din Maramureș”, (Revista Pădurilor nr. 6,7, București, 1941); „Genul Euphrasia în Maramureș” (Revista Pădurilor, nr. 4, București, 1941); „Câteva numiri populare de plante vasculare din Maramureș” (Buletinul Grădinii Botanice, Cluj, 1942); „Flora pădurilor din bazinul râului Bistrița Aurie din Maramureș” (Revista Pădurilor nr. 1,3,10,12, București, 1947); „Contribuții la flora regiunii Baia Mare” (Contribuții botanice, Cluj, 1958); „Flora Maramureșului” (comunicări de botanică București”, a 7-a consfătuire națională de geobotanică Satu Mare – Maramureș, 1971).

Opera scrisă a inginerului A. Coman se cifrează la 23 lucrări publicate, însumând cca. 300 pagini text, din care 80 % cuprinde floră, 15% se referă la date etnobotanice și fitoteratologice, iar 5 % abordează aspecte geobotanice și de ocrotire a naturii.

Inginerul A. Coman, dispunând de calitate excepțională de cercetător, fiind dotat cu o mare putere de muncă, pasiune, perseverență și o dragoste nețărmurită pentru locurile de baștină, timp de aproape cinci decenii adună și ierborizează plante, culege tot felul de date despre flora și vegetația Maramureșului. Astfel, în articolul „Flora pădurilor din bazinul Bistrița Aurie din Maramureș”, el face un inventar al speciilor forestiere și ierbacee în toată zona cuprinsă între Știol și Cornedeii și Cuingii Bălăsinii, categorisindu-le în trei grupe: din pădure, din goluri și de pe stâncării, semnalând specii noi de plante. Remarcabilă este lucrarea sa de sinteză „Enumerarea plantelor vasculare din Maramureșul Românesc” (1946). Dar cea mai cuprinzătoare dintre lucrările botanistului A. Coman, rod al muncii titanice de o viață, este „Flora vasculară a Maramureșului”, din păcate rămasă în manuscris.

Prin neobosita sa activitate, A. Coman a îmbogățit enumerația florei Maramureșului cu cca. 600 de specii și a descris noi taxoni pentru știință printre care: Cochlearia pyrenaica borzaeana com et. Nyar., endemit carpatic relictar, sau subspecia Florae Andercoianus Coman (în memoria mamei sale). A colaborat la elaborarea monumentalei lucrări „Flora României” și și-a adus contribuții la publicația „Flora Romaniae exsiccata”. O remarcabilă realizare este „ierbarul” și „Fondul Coman” achiziționate de secția de Științe Naturale Muzeului din Sighetu Marmăției.

Ierbarul conține cca. 18.000 coli cu plante ce reprezintă, pentru cercetătorii florei maramureșene, cel mai valoros material documentar.

În sfera preocupărilor sale au intrat și speciile forestiere printre care: Taxus baccata, Pinus cembra, Salix bicolor, Alnus viridis, primele două fiind specii ocrotite. Din categoria plantelor ocrotite s-a ocupat de Gentiana lutea, Angelica archangelica, Narcissus stelaris ș.a.

Printre meritele sale deosebite este și propunerea ca unele suprafețe de păduri cu plante rare, relictate sau endemice să fie ocrotite. Studiile și cercetările din acest domeniu au stat la baza declarării unor rezervații naturale ca: Pietrosul Rodnei, Stâncăriile calcaroase de sub Sălhoi și Zâmbroslavcle, unde vegetează Cochlearia pyrenaica borzaeana com et. Nyar. În anul 1939, Ministerul Agriculturii și Domeniilor l-a numit „conservator onorific al Monumentelor Naturii”.

Experiența floristică și taxonomică i-au permis să colaboreze cu taxoni valoroși la „Flora Romaniae exsiccata”, cum sunt Armeria elongata, Ranunculus thora, Astragalus penduliflorus, dar mai ales Cochlearia pyrenaica var. borzaeana, specie pe care a descoperit-o în flora Maramureșului și pe care a publicat-o sub forma unei noi

varietăți, în colaborare cu E. Nyárády. După unii cercetători, acest taxon este considerat ca specie de sine stătătoare cu o valoare fitogeografică și fitoistică aparte, fiind astfel considerată ca endemit carpatic relictar.

În cadrul activității sale Artur Coman a întreținut relații de colaborare și o activă corespondență cu o serie de instituții botanice din țară și de peste hotare, cu renumiți botaniști ca: Alexandru Borza, E. I. Nyárády, Tr. Stefuriac, N. Boșcaiu, N. Botnariuc și alții.

2. Diplome, distincții, satisfacții

Facultatea de Silvicultură de la Sopron – Ungaria și cea din Shemnitz- Cehoslovacia au păstrat până azi frumoasa tradiție ca absolvenților, după 40, 50 și 60 de ani de la terminarea facultății, să li se înmâneze diploma de argint, respectiv de aur și de diamant, împreună cu o indemnizație bănească și suportarea cheltuielilor legate de deplasare pentru a primi aceste diplome. Inginerul A. Coman s-a bucurat de onoarea de a ia se înmâna toate cele trei diplome. În ziua de 15 septembrie 1964, primește diploma de aur a Facultății din Șopran, diplomă ce a fost oferită și consilierilor silvici ing. Ioan Fonai din București, dar născut în Remetea Chioar, județul Maramureș, și consilierul Ladislau Papp, din orașul Baia Sprie.

La data de 11 august 1967, când marele botanist trece pragul celei de-a 86 veri a vieții sale, i se desemnează, de către aceeași facultate și diploma de diamant.

Ca o încununare și răsplată a meritelor sale de necontestat, pe țărâm științific și profesional, în anul 1972, i s-a acordat ordinul muncii clasa a III-a.

Sănătos, sprinten în ciuda poverii celor 90 de ani, în anul 1971 face ultima sa ascensiune pe Pietrosul Rodnei. Poate și-a dorit să privească de la înălțime, cum în vale, la picioarele sale zac toate relele, inechitățile, și nedreptățile sociale.

La 6 august 1972, la venerabila vârstă de 91 de ani, își ia rămas bun de la munți și păduri, de la ierburi și flori, dar și de la oameni. Astfel, se stinge din viață, la Sighetu Marmăției, veneratul și apreciatul inginer silvic A. Coman, reputat botanist, personalitate proeminentă a silviculturii românești.

Figura luminoasă a lui A. Coman a fost comemorată de către subcomisia Monumentelor Naturii Cluj-Napoca, împreună cu Comitetul Județean de Cultură, alături de Silvicultorii Maramureșului, într-o impresionantă adunare, în zilele de 7 și 8 septembrie 1981, când, la Muzeul Maramureșului din Sighetu Marmăției s-a sărbătorit „Centenarul inginerului A. Coman”. În sesiunea omagială s-au prezentat un număr de 24 de referate și comunicări științifice de către renumiți oameni de știință din țară, printre care: Academician Ștefan

Pascu, Nicolae Boșcaiu, Viorel Șoran, Ioan Puiu, Nicolae Botnariuc, Nicolae Toniuc, Margareta Borcea, Traian T. Ștefureac, Ioan Gabor, Horea Almășan, Ion Gh. Banu, Elena Banu, Gheorghe Coldea, F. Taubor, Vasile Mareș, I. Nădișan, Gheorghe Pânzaru, Nistor Bud și alții. Pe atunci, cel ce semnează aceste rânduri era prezent cu lucrarea: „Acțiunea de repopulare a caprei negre în Pietrosul Rodnei”.

Acum, când aniversăm 125 de ani de la nașterea sa, e bine să auzim cuvintele de apreciere la adresa lui, exprimate de marile personalități ale neamului românesc. Iată ce spunea, Alexandru Borza: „Am urmărit cu mult interes publicațiile dvs. floristice din Maramureș, apărute în „Revista Pădurilor”. M-am bucurat că vă preocupați serios de cercetări floristice pe teren în Maramureș”.

- Traian Ștefureac: „Încadrat în pleiada seniorilor botaniști români care prin truda și dragostea muncii lor și-au asigurat o impresionantă longevitate, A. Coman a pus temelie trainică în cercetările botanice, asupra Maramureșului....”

- Emilian Topa: „Concomitent desfășoară și o altă activitate științifică culegând date geobotanice privind cele 1550 cormofite identificate pe cuprinsul Maramureșului”

- Alexandru Borza: „Transmit felicitări pentru corecta identificare a tuturor plantelor și pentru aflarea plantelor așa de importante ca: Armelearea elongata, Silene rupestris, ș.a”.

- Emil Pop: „Vă doresc deplin succes pentru frumoasa lucrare și mai ales sănătate și viață lungă”.

Prin opera sa botanică de o viață, inginerul silvic și topograf A. Coman rămâne cea mai reprezentativă personalitate a Maramureșului din acest domeniu, înscriindu-și numele în prestigioasa galerie a botaniștilor români.

Închei cu un îndemn: Nu vă hrăniți viața cu iluzii, sunt efemere, ca fulgul păvădiilor. Pe tabla aspră și dură a vieții, fiecare muritor are datoria să lase pentru generațiile ce vin o urmă din metalul ce-l poartă: aur sau argint.

Nu vă uitați precursorii care, prin înțelepciunea lor au deschis cărări pentru ca noi să putem escalada înălțimile.

Baia Mare
Duminică, 24 septembrie, 2006

Bibliografia

1. **Bud, I. N.**, 2004: *Personalități marcante ale silviculturii românești – viața și opera* – Editura Casei Corpului didactic „Maria Montessori”, Baia Mare, p. 128-132;
2. **Coman A.**, 1937: „*Documente maramureșene*”, Tip Horovitz, Vișeu de Sus;
3. **Nadișan, I.**, 1983: „Un cercetător maramureșean al florei din Masivul Rodnei: Artur Coman. În: *Rezervația naturală Pietrosul Rodnei la 50 de ani*, Lucrările simpozionului aniversar din 2-4 septembrie 1982, editat, Cluj-Napoca p. 97-103.
4. **Pintilie, M.**, 1994: „*Flora Rezervației*”. În: Să cunoaștem și să ocrotim rezervația Pietrosul Mare din Munții Rodnei, societatea Ecologică din Maramureș, Eco Sport, p. 15.

